

ВИКОРИСТАННЯ АРТ-ТЕРАПЕВТИЧНИХ МЕТОДИК ПРИ НАДАННІ ПСИХОЛОГІЧНОЇ ДОПОМОГИ ВІЛ-ІНФІКОВАНИМ ПАЦІЄНТАМ

А. В. Парфеній

Кіровоградський медичний коледж імені Є. Й. Мухіна

У статті визначено засоби застосування арт-терапевтичних методик, що сприяють зниженню нервового і психологічного напруження, шляхом творчого самовираження при роботі з ВІЛ-позитивними пацієнтами. Зазначена тематика арт-терапії, яка охоплює різні галузі життя пацієнта та позитивно впливає на психологічний стан ВІЛ-інфікованих.

USING ART THERAPY METHODS IN PSYCHOLOGICAL AID FOR HIV-INFECTED PATIENTS

A. V. Parfeniy

Kirovohrad Medical College by Ye. Y. Mukhin

The article describes the methods of art therapy applying, resulting in the release of nervous irritation and internal psychological problems through the creative expression, working with HIV-positive patients. Art therapy covers different areas of the patient's life and positively affects the psychological health of HIV-infected people.

Вступ. Арт-терапія – відносно новий метод психотерапії і достатньо широко застосовується в роботі з ВІЛ-позитивними пацієнтами як в рамках психотерапії, так і окремо.

Арт-терапія як засіб вільного самовираження та самопізнання передбачає атмосферу довіри, високої толерантності, уваги до внутрішнього світу людини. Дає значний позитивний емоційний заряд, формує активну життєву позицію, впевненість у своїх силах, що вкрай необхідно ВІЛ-інфікованим пацієнтам.

Основна частина. Метою використання арт-терапевтичних методик при роботі з ВІЛ-інфікованими пацієнтами є:

1) сприяння зниженню рівня тривожності, невротизації та депресивності у ВІЛ-позитивних хворих;

2) ознайомлення ВІЛ-інфікованих із можливими шляхами вираження почуттів та емоцій;

3) сприяння зниженню рівня тривожності засобами мистецтва;

4) створення сприятливих умов для розвитку особистості.

Арт-терапія може слугувати способом захисту від конфліктів і сильних переживань; прискорювачем терапевтичного процесу; допоміжним засобом для інтерпретацій і діагностичної роботи; дисциплінуючою і контролюючою «силою», засобом розвитку уваги до відчуттів; посиленням відчуття власної особистісної цінності та підвищення художньої компетентності [1].

В арт-терапії ВІЛ-інфікованим пацієнтам пропонують різноманітні заняття образотворчого і художньо-прикладного характеру (малюнок, графіка, живопис, скульптура, дизайн, дрібна пластика, різьблення, випалювання, чеканка, гобелен, мозаїка, фреска, вітраж, різноманітні вироби з хутра, шкіри, тканин та ін.), які направлені на активізацію спілкування з психотерапевтом або в групі

в цілому для повного вираження своїх переживань, проблем, внутрішніх суперечностей, з одного боку, а також творчого самовираження – з іншого. На сучасному етапі арт-терапію застосовують і такі форми творчості, як відеоарт, інсталяція, перформанс, комп'ютерна творчість, де візуальний канал комунікації відіграє провідну роль [2–4].

Арт-терапію розглядають як особливу форму відреагування і сублімації. Художня сублімація виникає тоді, коли інстинктивний імпульс людини замінюється візуальним, художньо-образним уявленням. Прихильники цієї концепції вважають творчість як одну з форм сублімації, що дозволяє проявляти, усвідомлювати, а також виражати і тим самим корегувати в мистецтві різні інстинктивні імпульси (сексуальні, агресивні) та емоційні стани (депресію, тугу, пригніченість, страх, гнів, незадоволеність і т. п.) [5]. Таким чином знижується небезпека зовнішніх проявів вказаних переживань в соціально небажаній діяльності. Творчість розглядається як засіб максимального самовираження, що дозволяє пацієнту проявляти себе яскравіше, ніж у письмі або в мові, а психотерапевту забезпечує прямий доступ до несвідомого.

Малювання розглядається як компенсуючий акт, що дозволяє ВІЛ-інфікованим пацієнтам виражати брутальну агресію. Деякі дослідники вважають малювання і ліплення способом зняття напруження також за рахунок повернення до примітивних форм функціонування і задоволення несвідомих бажань [2]. Здійснюється це шляхом свідомої творчої діяльності, що відбувається в процесі сублімації через вираження в символічному вигляді внутрішніх конфліктів і неусвідомлених прагнень. Витвори сприяють витісненню, прориву змісту комплексів у свідомість і переживанню їх супутніх негативних емоцій. Це особливо важливо для пацієнтів, які не можуть «виговоритися», виразити свої фантазії в творчості легше, ніж про них розповісти. Фантазії, зображені на папері або виконані в глині, прискорюють і полегшують вербалізацію переживань. У процесі роботи ліквідується або знижується захист, який є привербальному, звичному контакті, тому в результаті арт-терапії пацієнт правильніше і реальніше оцінює свої порушення і відчуття навколишнього світу.

У проективному малюванні головна увага приділяється зовсім не процесу творення. Провідною є цілеспрямована орієнтація психотерапевта на проективний аспект процедури і його зосередження на інформації. Функція проектив-

ної терапії полягає в тому, що проекція внутрішніх уявлень кристалізується і укріплює в постійній формі спогади і фантазії. Арт-терапія включає «перенесення» відносин між пацієнтом і психотерапевтом, причому, якщо пацієнт не розуміє несвідомого змісту своєї продукції, застосовується техніка вільних асоціацій.

Станіслав Кратохвіл розглядає проективну арт-терапію як надання пацієнтам додаткових засобів, які можуть полегшити їм виявлення складної проблематики їх станів. У ході проективної арт-терапії повинна стимулюватися демонстрація відчуттів, відносин, станів для того, щоб людина дізналася, зрозуміла всі ці відчуття і подолала їх у собі. Специфіка проективного малювання полягає в тому, що психотерапевт пропонує пацієнту сюжет проективного характеру і потім обговорює малюнки та інтерпретує їх.

При розгляданні арт-терапії як зайнятості передбачається, що образотворча творчість діє так само, як і інші подібні форми роботи з хворими, що цілеспрямована і плідна діяльність, здійснювана при арт-терапії, є «оздоровчим процесом», який послаблює порушення і об'єднує здорові реакції. У простому варіанті образотворча творчість лише відволікає ВІЛ-інфікованих від їх хворобливих переживань.

Особливого значення надають колективному характеру занять арт-терапії. Їм приписується каталізуючий ефект і комунікативний, який сприяє поліпшенню самовідчуття, розумінню своєї ролі в суспільстві, власного творчого потенціалу і подоланню труднощів самовираження. Крім того, що арт-терапія є цікавою, емоційно значущою формою зайнятості, вона ще й додатковий спосіб спілкування хворих між собою. Сумісна творчість допомагає ВІЛ-інфікованому пацієнту пізнати світ іншої людини, що полегшує соціальну адаптацію.

Теми для арт-терапії охоплюють різні галузі життя пацієнта або групи і є лише орієнтирами:

1. Власне минуле і сьогодення: уявлення про себе; хто я є перед оточенням; моя найголовніша проблема; моє найгірше враження; я і мій ВІЛ-статус; чого я боюся; моя сім'я, батьки; мої головні недоліки; моя гідність; я серед людей; що мені не подобається в людях; хто я; я у вигляді тварини; життєвий шлях; мої сни.

2. Майбутнє, цілі та абстрактні поняття: яким я хотів би бути; життя без хвороби; ким би я хотів стати, якби я був чародієм; моя батьківщина; три бажання; я через десять років; любов; ненависть;

краса; добро; туга; свобода; сила; слабкість; залежність; незалежність; жіночність; чоловіча гідність; концентрація; напруження; страх; біль; бажання.

3. Відносини в групі: наша група; моє положення в групі; моя проблема і стосунки в групі; настрої з приводу сьогоднішньої зустрічі в групі; група у вигляді тварин; група у вигляді цирку; чарівник змінив групу; група в пустелі; зустріч групи з бедуїнами; група відправляється на бал-маскарад; наше королівство; що я людям даю і чого я від них чекаю; портрети членів групи.

Висновок. Позитивний ефект від художньої творчості при роботі з ВІЛ-позитивними пацієнтами, насамперед, досягається завдяки створенню позитивного настрою, відволіканню від наболілого. Через техніку, колір, форму та сюжет відбувається об'єктивація змісту глибинних, неусвідомлюваних шарів психіки, звільнення від нервово-психічного напруження, тяжких переживань. До

позитивних аспектів методу належать, зокрема, легкість встановлення контакту та взаєморозуміння з протагоністом, сприяння психологічному зближенню людей, отримання потужних позитивних емоцій, здобуття людиною здатності долати сумніви та страхи, що, у свою чергу, дозволяє побачити шляхи виходу зі складних життєвих ситуацій та сприяє розв'язанню особистісних проблем. Щодо роботи з ВІЛ-позитивними пацієнтами, актуальним є те, що творчість може використовуватись як засіб подолання почуттів провини та сорому, а також сублімації та каналізації агресивних і деструктивних нахилів та потягів; сприяння розвитку таких якостей, як емпатія та схвалення, виявлення можливих причин проблем, які йдуть з дитинства; стимулювання потреб у самовираженні, вираження своїх почуттів через ліплення з пластиліну; за допомогою роботи з піском досягнути стану релаксації, який допомагає позбутися неприємних відчуттів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Арт-педагогика и арт-терапия в специальном образовании. – М. : Класс, 2001. – 189 с.
2. Венгер А. Л. Психологические рисуночные тесты / А. Л. Венгер. – М.: Владос Пресс, 2002. – 392 с.
3. Копытин А. И. Техники аналитической арт-терапии: исцеляющие путешествия / А. И. Копытин, Б. И. Корт. – СПб. : Речь, 2007. – 140 с.

4. Практикум по арт-терапии / под ред. А. И. Копытина. – СПб. : Питер, 2001. – 167 с.
5. Рудестам К. Групповая психотерапия / К. Рудестам. – СПб. : Питер ком., 2001. – 384 с.